

Sloboda výberu ako predpoklad demokratických volieb

Lívia Jánošíková

The following paper focuses on the problem of freedom of political choice and its limitations within democratic institutions. While modern democracy is often defined by the principle of free and fair elections, this analysis examines whether the voter's choice is truly a manifestation of an autonomous will. We argue that the traditional liberal understanding of political freedom as a simple act of preference registration is insufficient. Instead, we propose an analytical framework that deconstructs the voter's decision-making process, highlighting the profound influence of a consumer-driven political environment.

Úvod

V predvolebných sloganoch politických subjektov na zvýšenie volebnej účasti môžeme pozorovať mobilizačné naratívy apelujúce na volebnú participáciu, ktorá je vrcholom ľudskej politickej slobody. *"Tieto voľby sú prelomové. Tieto voľby zmenia históriu. Ak chcete byť dobrým občanom, musíte využiť svoje všeobecné volebné právo, ktoré nebolo vždy samozrejmosťou. A keď náhodou nedokážete zaručiť, že vaša preferencia neodráža vaše autentické ideály a politické vízie, musíte voliť aspoň menšie zlo..."*. Tieto heslá vytvárajú pocit naliehavosti a dôležitosti volebného aktu, no zároveň významne zjednodušujú politickú realitu v kontexte súčasných demokracií. Voľby chápeme ako kľúčový element demokracie, prostredníctvom ktorého dochádza k výberu politických zástupcov, novej spoločenskej elity, ktorá je legitimizovaná ľudovým (voličským) rozhodnutím. Dominantná línia teórií demokracie pozostáva z premís, ktoré sú výsledkom osvietenскеj a humanistickej tradície a musia byť dodržané, ak chceme hovoriť o skutočne slobodnom, demokratickom procese. Koncept slobody z individualistickej perspektívy je často zakotvený v subjektívnej skúsenosti a psychologickom prežívaní. Z tohto pohľadu nie je sloboda výlučne objektívnym, politicky garantovaným stavom, ale skôr empirickým fenoménom – vnútornou realitou, ktorá je formovaná

individuálnym vedomím, ideológiou a osobnou skúsenosťou.¹ Ak je sloboda definovaná ako pocit alebo hlboké presvedčenie o vlastnej autonómii a možnosti sebaurčenia, potom je teoreticky možné, aby tento stav existoval aj v podmienkach formálne neslobodných a štruktúrne obmedzujúcich režimov, vrátane totalitných či otrokárskeho systémov. Tento pohľad naznačuje, že vnímaná sloboda a jej skutočné politické podmienky nemusia byť nutne v korelácii.² Politická emancipácia v rámci štátnych inštitúcií je zároveň výrazom konceptu pozitívnej slobody, s ktorou sa stretávame u *Hegela* a ktorá nie je iba individuálnym, ale takisto aj sociálnym politickým konceptom.³ Sloboda má v interakcii so spoločenskými štruktúrami vzťahovú povahu, z čoho možno odvodiť známe klišé „*nie som slobodný dovtedy, kým nie je uznaná sloboda ostatných*“. Človek vo vzťahu k spoločenským procesom vystupuje ako *zoon politikon*, čím sa opúšťa od výlučne individualistického prístupu ku konceptu prežívania slobody (ku ktorej sa dá v lepšom prípade dopracovať na základe autonómneho premýšľania jedinca)⁴ a prechádza sa k univerzálne garantovanej politickej slobode, ktorá je zároveň podmienkou politickej sebarealizácie subjektu politiky. Táto podmienka sa viaže na ďalšiu časť dedičstva humanizmu a osvietenstva⁵, ktorou je voľba ako výsledok rozumového procesu, teda racionálne rozhodnutie.

Nebolo by správne a ani užitočné v kontexte politického slobodného rozhodovania pýtať sa, či sme alebo nie sme racionálne

¹ HAYEK, F.: *The Road to Serfdom*. Londýn: University of Chicago Press, 1944, s. 20.

² Vyzdvihovanie osobnej slobody nachádzame v koreňoch amerického individualistického nazerania na politicko-emancipačnú podstatu človeka. Pre túto myšlienkovú tradíciu je kultovým dielom *Self-Reliance*, ktorého autorom je americký transcendentalista *Ralph Waldo Emerson*.

³ HEGEL, G.: *Fenomenologie ducha*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960, s. 14.

⁴ FROMM, E.: *To have or to be?* Londýn: Continuum books, 1997, s. 31.

⁵ Základy položil *Immanuel Kant* v jeho koncepte autonómie rozumu, ktorý by mal byť najideálnejším a najspoľahlivejším zdrojom ľudskej morálky a slobody.

bytosti na základe ďalších významných spôsobov ľudského poznávacieho aparátu. Podieľanie sa subjektov na politike, podobne ako jej kreovanie, celkovo priznane upúšťa od výlučne racionálneho spôsobu tvorby rozhodnutí.⁶ Skutočnosť rôznorodosti vstupných intenzívne emocionálnych a hodnotových podnetov, presvedčení, výpočtov a motivácií voliča nie je v naplnení cieľa o politickej emancipácii jednotlivca praktickou prekážkou nielen z dôvodu, že „správna voľba“ v rámci slobodnej demokratickej súťaže, v ktorej sa usilujú o získanie priazne všetky politické strany a subjekty, ktoré splnili pravidlá demokratických volieb a sú zastúpené nehľadiac na ich povrchové ideologické odlišenia v rámci politického spektra, neexistuje. Koniec koncov, ľudský rozum nie je vždy spoľahlivý a už vôbec nie neomylný. Tendencia k tvorbe skratkovitých rozhodnutí na základe rýchlych subjektívnych pravdivostných súdov, ktoré zároveň zápasia s neudhom utvrdzovania sa v subjektívnom pravdivostnom naratíve,⁷ je výzvou nielen pre humanitného vedca a voliča, ale takisto je každodennou skúsenosťou človeka, ktorý vedie dialóg so svojim bytím.⁸ Človeku tento neudh, v podobe vyhodnocovania *ex post*, nemožno zazlievať, podobne ako nemožno demonizovať osvietenský apel na *ráció*, ktorý bol, koniec koncov, takisto len produktom a reakciou na dobové podmienky, respektíve predchádzajúce teocentrické a dogmatické výklady sveta, z ktorých sa odvodzovala svetská moc. Už *Pareto*, *Freud* či *Gustav Le Bon* svojim výskumom potvrdzovali nepredvídateľnosť a iracionálne prejavy ľudského správania. Politicky produktívna otázka teda nie je postavená tak, či

⁶ BAYM, G.: *What Makes Us Vote the Way We Do?* [online], [cit. 23/11/2022]. Dostupné na internete: <<https://daily.jstor.org/what-makes-us-vote-the-way-we-do/>>.

⁷ Pociť zjavenej pravdy, ktorý je podporovaný v prípade identitárneho vyčlenenia sa jednotlivca v rámci konkrétnej sociálnej (politickej) bubliny, je pre myslenie a bytie komfortným priestorom.

⁸ HOGENOVÁ, A.: *Život jako rozhovor*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2023. In: *Filozofia*, ročník 78, číslo 6, s. 492.

Ľudia sú alebo nie sú racionálne bytosti, ale či si túto schopnosť racionálneho rozhodovania neidealizujú, čím sa dopúšťajú iracionálneho správania. K otázke zabezpečenia kolektívnej politickej slobody je nutné pýtať sa, či je zaručená sloboda v každej etape volebného procesu, ktorý vedie k aktu politického rozhodovania.

Kto vlastní diskusiu?

Postmodernizmus je charakteristický rozpadom veľkých naratívov a univerzálnych ideológií, čím sa posilňuje absencia spoločného jazyka bežného obyvateľstva a demokratickejšia politická imaginácia, respektíve voličskej základne. Moderná legitimita politického systému už nečerpá svoju silu z ideologickej jednoty alebo dôvery medzi občanmi, ale paradoxne z ich vzájomnej nedôvery a fragmentácie, ktoré sú účinným mobilizačným nástrojom. Ako sme poukázali v súvislosti s politikou identít, spoločnosť sa rozpadá na navzájom súperiace mikro-skupiny, čím sa láme kolektívny revolučný potenciál, ktorý by siahal za vytýčené ideologické rámce a inštitúcie.⁹ Úspech populistických subjektov v politickej súťaži sa zvykne pripisovať špeciálnym rétorickým a mobilizačným schopnostiam voličskej frustrácie, ktoré „charizmatický vodca“ dokázal premeniť v správnom čase na kolektívnu politickú požiadavku podporenú voličskou základňou.¹⁰ Oveľa viac sa však o skutočnej, systémovej povahe problému zabezpečenia politickej emancipácie a slobody prostredníctvom volieb dozvedáme vtedy, ak zakomponujeme ekonomický a marketingový aspekt politickej súťaže. Ekonomické prepojenia a vzťahy na politickú moc nám odhaľujú vskutku elitnú povahu politického výberu. Svetoví a národní politickí lídri sú

⁹ LYOTARD, J. F.: *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press, 1984, s. 37.

¹⁰ MOFFITT, B.: *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford: Stanford University Press, 2016, s. 55.

spravidla produktom marketingového úsilia konkrétnej záujmovej skupiny, ktorá financuje rôzne aspekty kampane, zväčša mediálne pokrytie. Napriek tomu, že mnohé prvky podpory politického reprezentanta sú „legálne ošetrené“ prostredníctvom lobbingu, finančných darov a príspevkov¹¹, dramaticky vplývajú na povahu a smerovanie dominantného politického naratívu a predvolebnej diskusie. Diskusia a mediálny priestor sa na základe predvolebného výtlaku zvyknú okliešťovať v prospech najpopulárnejších strán, ktoré agentúry uskutočňujúce prieskum verejnej mienky vyhodnocujú ako najperspektívnejšie. Relevancia politických subjektov, ktoré nedokázali zaujať, sa tak rýchlo vytráca z rozhodovacieho súboru jednotlivca, pričom spravidla dochádza k momentom, kedy sa volič rozhoduje v prospech tých, ktorí sú potenciálni víťazi. Ak sa na tento aspekt pozrieme zo z politicko-identitárneho hľadiska, výhra preferovaného politického subjektu znamená aj výhru voliča, pričom minimalizácia rizík plynúcich z nožnej prehry sa pod tlakom prieskumov verejnej mienky môže organicky transformovať na boj o prežitie, v ktorom sa volič rozhoduje nie na základe toho, čo je jeho hodnotovým rámcom najbližšie, ale pre *menšie zlo*. Z politicko-strategického hľadiska, podobne ako z marketingovo-mediálneho hľadiska, znamená nezájum o kandidáta *politickú smrť*. Je to výsledkom ekonomiky a politiky, ktorá sa kreuje na základe *pozornosti* konzumenta. Nekritická podpora a nerovnomerná distribúcia verejnej diskusie priamo zasahujú do ľudského procesu rozhodovania, čo sa prejavuje aj pri vyššie spomenutej tendencii „voľby menšieho zla“, ktorá je autentickým výsledkom predvolebnej kalkulácie pozorovateľa a aktéra. Prieskumy z minulého roka ukazujú, že až 47 percent amerických voličov sa rozhodlo voliť menšie zlo, keďže sa obávajú

¹¹ Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach.

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-27>

straty svojho hlasu.¹² Priebeh a výsledky volieb sú ovplyvňované ekonomickou mocou, čím sa však nutne nevytráca aspekt slobodného výberu voliča, ak je naším cieľom zabezpečiť jeho autenticky prežívanú slobodu v rámci volebného aktu. Ekonomickú podporu totiž môže získať akákoľvek strana, pričom aj napriek finančným príspevkom nie je zaručený jej finálny úspech. Nepopularita pretavená do volebného neúspechu preto môže byť dôsledkom nedostatočného pokrytia kolektívnej politickej požiadavky, teda politicko-strategickým zlyhaním. Ani tieto možnosti však nepopierajú umelé vytváranie rozhodnutia, ku ktorému dochádza zužovaním verejného diskurzu politických kandidátov vyplývajúceho z voličskej popularity. Reklamy a konzumné vzorce pretvárajú pohľad konzumenta na politické dianie a možnosti jeho zvratu. V ére neustálej digitálnej komunikácie, fascinácie a komercializácie všetkých aspektov života čelí demokratický proces výzve v podobe fenoménu cieleného kreovania politickej voľby, ktorý sa čoraz viac podobá nákupnému rozhodovaniu. Volič už nie je potrebný ako autonómny občan, ktorý na základe racionálnej úvahy (a pridružených rozhodovacích súdov) a verejnej dynamiky diskusie volí svojich zástupcov, ale skôr vystupuje ako konzument politického produktu. Tento posun je priamym dôsledkom prenesenia marketingových a reklamných stratégií z komerčného sektora do politiky, kde si našli svoje uplatnenie najmä v politike identít. Tá je nielen vyvrcholením a manifestáciou vývoja politického vedomia konzumenta, ale je zároveň novým problémom, ktorý vytvára špecifické potreby riešenia. Americký filozof a publicista *Noam Chomsky* chápe verejnú mienku nie ako organický odraz kolektívneho vedomia, ale ako výsledok strategického riadenia, ktorú rozpracoval vo svojej najznámejšej publikácii *Manufacturing Consent*.

¹² MANTEL, W.: *47% of Voters Feel They Voted for "Lesser of Two Evils" in 2024 Elections*. [online], [cit. 09/12/2024]. Dostupné na internete: <<https://fairvote.org/press/lesser-of-two-evils-poll-2024/>>.

Médiá vystupujú pri kreovaní verejnej mienky ako vplyvné činitele, ktoré fungujú ako filtre formujúce verejnú diskusiu a udržujú ju v rámci úzko definovaných inštitucionálnych hraníc. Masmédiá napriek vytváraniu ilúzie plurality neustále pracujú v prospech elitného konsenzu tým spôsobom, že umožňujú dynamickú diskusiu, kritiku a nesúhlas, pokiaľ zostávajú verné predpokladom a princípom elitného konsenzu. Verejný informačný priestor, ktorý je otvorený každému konzumentovi, vytvára pocit slobodnej voľby zo širokej a dynamickej ponuky. V tomto kontexte možno hovoriť o existencii *priemyslu prieskumov verejnej mienky*, kde namiesto slúženia verejnému záujmu recyklujú a distribuujú naratívy slúžiace udržaniu politickej a ekonomickej moci vládnucej triedy. Finančné zdroje *veľkého biznisu* zásadným spôsobom ovplyvňujú výber kandidátov, financujú a riadia kampane a po ich zvolení zabezpečujú, aby boli ich záujmy v rámci politickej agendy uprednostňované. Výsledkom je systém, kde je demokratická voľba skôr ilúziou, zatiaľ čo skutočná moc zostáva v rukách elít.¹³ Rozmanitosť a pluralita, ktoré sa javia ako organické kopírovanie politického nastavenia konkrétnej spoločnosti, sa stáva len produktom politiky identít. Politické presvedčenie a úsudok vyžadujú odpoveď na otázku „prečo volím toho, koho volím“, zatiaľ čo cielene konštruované politické identity naskoľujú otázku „kto som“. Z politicko-praktického hľadiska ide o perspektívnejšiu mobilizáciu v kontexte časovo ohraničeného funkčného obdobia, ktorá necieľi na získanie priazne nás, respektíve (z hľadiska politického presvedčenia heterogénnej) širokej verejnosti, ale na stotožnenie sa s problémom u konkrétnej kultúrnej a demografickej skupiny. V kontexte slovenskej politiky je to pozorovateľné pri mobilizácii voličov na základe konštruovania kultúrnej, sociálnej alebo národnej identity. Na jednej strane sú „slovenskí národnári“, ktorí bránia národné záujmy a

¹³ CHOMSKY, N.: *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. The Bodley Head, London, 2008, s. 61.

tradičné hodnoty, pričom na druhej strane stoja „liberáli“ alebo „progresívci“, ktorí sú vykreslení ako skupina s antagonistickými záujmami. Problém podobného rámcovania spočíva v (zámernej) nejednoznačnosti, ktorá je v nich obsiahnutá. Zdanlivo opozitné identity sú vykresľované ako problém a riziko, ktoré je potrebné odstrániť, keďže sú zdrojom všetkých spoločenských problémov. Podobne ako ďalšie sociálne a kultúrne podmienené identity, aj politická identita je zo svojej podstaty premenlivá a kultivovaná, keďže podlieha nerovnomernému vývoju politického vedomia¹⁴. Inklinácia k emancipácii identít ako východiska politického súboja preto zaniká v momente naplnenia politického cieľa. Digitálny priestor je v tejto oblasti skutočne špecifickým nástrojom na šírenie politického produktu, keďže vytváranie *informačnej bubliny* sa deje na základe algoritmov sociálnych sietí, ktoré sú navrhnuté s cieľom maximalizovať užívateľov čas strávený na platforme.¹⁵ Prostredníctvom interagovania v ideologicky homogénnej bubline dochádza k zjednodušovaniu a skresľovaniu spoločenskej reality, v ktorej absentuje priestor na hlbšie pochopenie koreňov spoločenských kríz, keďže primárnym cieľom je operatívne zaradenie sa a akceptácia v prednastavenej diskusii. Dochádza tak k izolácii človeka od autentickej skúsenosti – a v konečnom dôsledku poznania, čím sa idea nezávislého a informovaného rozhodovania vzdáľuje na míle.

¹⁴ Ako sme si už naznačili, do tvorby politického vedomia, podobne ako verejnej mienky, vstupuje viacero faktorov, ktoré ovplyvňujú jej kvalitatívnu úroveň. Okrem politického vzdelávania a kultivácii smerom k „riadnemu občianstvu“ sa do tvorby politického vedomia dostáva aj skúsenosť s politickým procesom, ktorá môže radikálne ovplyvniť dovtedajšie subjektívne naratívy.

¹⁵ FISHER, C. M.: *The dynamics that polarise us on social media are about to get worse*. [online], [cit. 13/01/2025]. Dostupné na internete: <<https://theconversation.com/the-dynamics-that-polarise-us-on-social-media-are-about-to-get-worse-247027>>.

Kto vládne?

V nadväznosti na aténsku demokraciu je zaujímavé priblížiť si základnú otázku, z ktorej tento exkluzívny model vychádza. Ostrakizmus fungoval na princípe eliminácie „škodcov a hrozieb“ aténskej demokracie, zatiaľ čo moderné demokratické inštitúcie si pokladajú opačnú otázku – kto je natoľko schopný, že dokáže vládnuť všetkým a ľud mu dokáže preniesť zodpovednosť v politickom vedení. Všeobecné dobro sa stalo zdrojom legitimity politického dosahovania spoločenských cieľov, v rámci ktorých rotuje moc na základe preferencií právoplatných voličov. Tento pravidelný systém sa vyvinul z dôvodu, aby výsledok politickej súťaže dokázal operatívne reagovať a kontrolovať vládnu moc. Problémom však nastáva v skutočnosti, že absentuje univerzálne prijatý konsenzus o tom, akú má všeobecné dobro podobu. Pokus o argumentáciu akejsi homogénnej politickej vôle je zo svojej podstaty logickým faulom, keďže predpokladá, že niečo ako homogénna politická vôľa (mimo myšlienkových experimentov politických teoretikov) existuje. V rámci demokratických volieb preto zápasia potenciálni politickí reprezentanti o priazeň voličov, ktorých záujmy sú rôznorodé a víťaz volieb disponujúci mocou presadzuje svoje záujmy aj na úkor iných skupín. Autor konceptu *kompetitívneho elitizmu* a vplyvný mysliteľ 20. storočia, *Joseph Schumpeter*, vyzdvihoval voľby ako kľúčový element demokracie, ktorého výsledkom však nie je domnelý etymologický základ „vlády ľudu“, ale ide o vládu politickej elity disponujúcej legitimitou odvodenou z volebného procesu. Základom demokracie podľa konceptu kompetitívneho elitizmu nie je dosiahnutie ideálu demokracie, ale existencia konkurenčného prostredia, v ktorom má volič na výber z minimálne dvoch politických subjektov.¹⁶ Ide teda o špeciálny druh referenda, kde sa volič rozhoduje, ktorá elita ho bude

¹⁶ SCHUMPETER, J. A.: *Kapitalismus, socialismus a demokracie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, s. 302.

zastupovať. Politická súťaž vytvára elitu formulujúcu rámec a obsah politiky, pri ktorej účasť voličov už nie je žiadúca. Transformácia politickej moci je z kvantitatívneho a kvalitatívneho hľadiska procesom, kde sa vôľa a legitimita znižuje: z rúk väčšiny s pomerne malými právomocami do zodpovednosti a pôsobenia menšiny s rozsiahlymi právomocami. Napriek tomu, že koncept vzniká ako kritika politického rozhodovania všetkých ľudí, ktorí nie sú schopní prijímať zásadné spoločenské rozhodnutia z dôvodu neinformovaného úsudku, ktorý nie je schopný vygenerovať jednotnú kolektívnu vôľu, je zaujímavým práve v tom, že sa nijakým spôsobom nesnaží o delegitimizáciu voličskej participácie v jej partikulárnych častiach – teda v konkrétnom volebnom akte. Je to tak z dôvodu, že volič prostredníctvom výberu medzi kandidátmi nevykonáva politickú moc. V skutočnosti ide pri voľbách o len o registráciu preferencie v prospech konkrétneho kandidáta v daných podmienkach. Aj keď sa voľby často prezentujú ako moment, kedy je reprezentovaná vôľa väčšiny, volebná účasť a percentuálne rozdelenie preferencií napovedá opak. V mnohých západných demokraciách sa volebná účasť pohybuje okolo 50-70%, čo značí, že významná časť spoločnosti nie je politicky zastupovaná subjektmi, s ktorými by sa stotožňovala. Klesajúcou atraktivitou volebnej účasti je poznačený aj európsky priestor, v ktorom sa nachádza najväčší počet etablovaných demokracií.¹⁷ Formálna legitimita moci a jej skutočný výkon nie je to isté, ale obe roviny sú v neustálom napätí. Výkon politickej moci musí obsahovať možnosť uplatňovania vôle aj nad rámec nastavených inštitúcií. Registrovanie preferencie je teda len pravidelným prísľubom legitimacy status quo, ktorý je výsledkom západnej humanistickej tradície. Masívna časť ľudskej histórie nám ukazuje, že zastupiteľstvo nezvyklo byť vo svojich základoch ani trochu demokratické. Nevolení zástupcovia, tyrani,

¹⁷ SOLIJONOV, A.: *Voter Turnout Trends around the World*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2016, s. 25-27.

otrokári, suveréni, mocenské dedičstvo absolutistov žiadna z podobných vlád neobsahovala súčasný demokratický prvok, prvok ľudskej slobody ako stavebného prvku. Vôľa ľudu a svojvôľa panovníka sú v konflikte, na základe nerovnomernej distribúcie moci a rozdielnym záujmom vo vzťahu k slobode. Moc je nutné chápať ako spoločensky dynamický prvok, večný zápas, ktorého cieľom je nastolenie hierarchického systému vychádzajúceho z práva, ktoré kreuje vládnucu vrstvu. Súčasná podoba zastupiteľskej demokracie je z kvalitatívneho a kvantitatívneho hľadiska dedičstvom historického vývoja, v ktorom sa model aristokratickej vlády pretransformoval na systém politického rozhodovania. V tomto usporiadaní je výkon politickej moci zverený privilegovanej elite, ktorá má centralizované kapacity na realizáciu autonómneho politického obsahu a jej najvyšším záujmom vo vzťahu k moci je jej udržanie, ktoré v politickom výraze znamená politické prežitie. Akt voľby medzi súperiacimi politickými elitami v kontexte masovej politiky vykazuje inherentnú rigidnosť a politickú obmedzenosť. Tá sa prejavuje aj v jedinej dostupnej protiakcii voči volebnému procesu, ktorou je absencia účasti vo voľbách. Hoci je neúčast vo voľbách vyjadrením pasívneho odporu, z hľadiska politickej teórie predstavuje politicky impotentnú možnosť, ktorá nevykazuje potenciál na vytvorenie alternatívneho politického poriadku. Namiesto inštitucionálnej alebo systémovej zmeny vedie skôr k posilneniu status quo tým, že delegitimizuje vlastné politické konanie a neponúka alternatívu k existujúcemu rámcu politického rozhodovania.

Záver

Demokratické voľby možno chápať ako recykláciu legitimizácie nerovnomerného politického súboja. Týmto spôsobom je politická moc koncentrovaná v rukách relatívne úzkej menšiny, zatiaľ čo rola ľudu je primárne obmedzená na legitimizáciu tejto elity prostredníctvom

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-27>

periodických volieb. Aristokratický spôsob politického vedenia, ktorému predchádza predvolebná marketingová mašinéria, neumožňuje výkon skutočnej politickej moci ľudu, napriek skutočnosti, že proces voľby možno označiť ako autentický slobodný výber preferencií voliča v daných podmienkach. Zatiaľ čo sa politika identifikuje zameriava na dôležitosť otázky *kto* bude zvolený, ktorá je nespochybniteľná z hľadiska formálneho mandátu, kľúčovou otázkou, ktorá by mala byť podrobená analýze, je, *prečo* sa tak stalo. Analýza príčin volebného úspechu a porážky je kritická pre pochopenie, ako sa masová komunikácia a skryté záujmy premietajú do demokratického procesu. Podceňovanie previazaného mocenského procesu vedie k povrchnému pochopeniu demokracie ako iba mechanizmu na sčítanie hlasov, a nie ako komplexného systému, kde sú mocenské vzťahy neustále v pohybe. V príspevku sme priblížili povahu modernej demokracie, ktorá je ovplyvnená politickým marketingom a stratégiou riadenia verejnej mienky. Demokracia čelí systémovým krízam, kde formálne procedúry zastierajú reálne mocenské vzťahy a kde je sloboda výberu, ktorá zabezpečí našu politickú reprezentáciu, len ilúziou. Skutočnou výzvou tak nie je len voľba správneho kandidáta, ale aj analýza mechanizmov, ktoré túto voľbu formujú.

Literatúra:

- BAYM, G.: *What Makes Us Vote the Way We Do?* [online], [cit. 23/11/2022]. Dostupné na internete: <https://daily.jstor.org/what-makes-us-vote-the-way-we-do/>.
- CHOMSKY, N.: *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. Londýn: The Bodley Head, 2008.
- FISHER, C. M.: *The dynamics that polarise us on social media are about to get worse*. [online], [cit. 13/01/2025]. Dostupné na internete: <https://theconversation.com/the-dynamics-that-polarise-us-on-social-media-are-about-to-get-worse-247027>.

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-27>

- FROMM, E.: *To have or to be?* Londýn: Continuum books, 1997.
- HAYEK, F.: *The Road to Serfdom*. Londýn: University of Chicago Press, 1944.
- HOGENOVÁ, A.: *Život jako rozhovor*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2023 In: *Filozofia*, ročník 78, číslo 6.
- HEGEL, G.: *Fenomenologie ducha*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960.
- LYOTARD, J. F.: *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press, 1984.
- MANTEL, W.: *47% of Voters Feel They Voted for "Lesser of Two Evils" in 2024 Elections*. [online], [cit. 09/12/2024]. Dostupné na internete: <<https://fairvote.org/press/lesser-of-two-evils-poll-2024/>>.
- MOFFITT, B.: *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Standford: Standford University Press, 2016.
- SCHUMPETER, J. A.: *Kapitalismus, socialismus a demokracie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004.
- SOLIJONOV, A.: *Voter Turnout Trends around the World*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2016.